

Υπόθεση Πασίφικο («Τα Παρκερικά» ή «Πατσιφικά»)

Τον Απρίλιο του 1849, μια απαγόρευση τελέσεως ενός χριστιανικού πασχαλιάτικου εθίμου, θα γινόταν η αιτία (ή η αφορμή) για να ακολουθήσουν μια σειρά από γεγονότα εντελώς δυσανάλογης σημασίας με τα γεγονότα που προκλήθηκαν από την απαγόρευση του εθίμου, τα οποία έπληξαν και πλήγωσαν το γόητρο και την κρατική υπόσταση της νεογέννητης και αδύναμης Ελλάδος κι απ' την άλλη κατέδειξαν τον βαθμό παρεμβατικότητας των ξένων δυνάμεων στα εσωτερικά ζητήματα της χώρας.

Στην Αθήνα, στην περιοχή του Ψυρρή και πιο συγκεκριμένα στον ναό του Αγίου Φιλίππου, υπήρχε το έθιμο (που εξακολουθεί να υπάρχει ακόμη και σήμερα σε μερικές περιοχές της Ελλάδος) της καύσεως του αχυρένιου ομοιώματος του Ιούδα (ή κάψιμο του Εβραίου), μετά την περιφορά του Επιταφίου, την Μεγάλη Παρασκευή. Για πρώτη φορά, την χρονιά εκείνη, η ελληνική κυβέρνηση, απαγόρευσε εκτάκτως την τέλεση αυτού του εθίμου στους κατοίκους της Αθήνας. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή, το έθιμο δεν απαγορεύτηκε, αλλά μετατέθηκε, για την Δευτέρα του Πάσχα, στην Πλατεία Ηρώων του Ψυρρή. Το βασικό αιτιολογικό και στις δυο εκδοχές, ήταν η επίσκεψη στην Ελλάδα του Γαλλοεβραίου μεγαλοτραπεζίτη Ρότσιλντ, κατά την διάρκεια της Μεγάλης Εβδομάδας και δεν θέλησαν να προκαλέσουν με ένα έθιμο το οποίο θεωρείται αντιιουδαϊκό.

Ο κόσμος αγνόησε την απαγόρευση και προσπάθησε να τελέσει το έθιμο της καύσεως του ομοιώματος του Ιούδα. Επενέβη όμως η αστυνομία και διέκοψε το τελετουργικό. Το πλήθος τότε εξεμάνη και σύσσωμο εστράφη και εκτόνωσε την οργή του στο σπίτι του Πορτογαλοεβραίου Δον Πασίφικο (ή Πατσιφικό), το οποίο βρισκόταν κοντά στον ναό και μάλιστα σε δρόμο απ' όπου περνούσε και ο Επιτάφιος (οδός Καραϊσκάκη). Ο Πασίφικο (που όπως λέγεται προκαλούσε τον κόσμο από το μπαλκόνι του), μόλις που γλύτωσε και κατάφερε να διαφύγει στην αγγλική πρεσβεία ως Άγγλος υπήκοος (κατείχε και την αγγλική υπηκοότητα), ενώ το σπίτι του λεηλατήθηκε και καταστράφηκε από τους εξαγριωμένους κατοίκους. Ως κύριοι υπαίτιοι των καταστροφών αυτών, θεωρήθηκαν απ' τους Άγγλους, οι γιοι του Σουλιώτη αγωνιστή και υπουργού Στρατιωτικών, Κίτσου Τζαβέλα.

Ποιος ήταν όμως ο Πασίφικο και γιατί ο κόσμος ξέσπασε την οργή του πάνω του;

Ο Δαβίδ Πασίφικο γεννήθηκε στο Γιβραλτάρ το 1784, από πολιτογραφημένους Πορτογάλους γονείς, εβραϊκής καταγωγής. Λόγω του ότι το Γιβραλτάρ ήταν και είναι μέχρι και σήμερα υπό αγγλική κατοχή, ο Πασίφικο έλαβε αυτομάτως και την αγγλική υπηκοότητα. Το 1836, εγκαταστάθηκε στην Αθήνα ως πρόξενος της Πορτογαλίας μέχρι το 1842, οπότε και καθαιρέθηκε απ' τη θέση αυτή, λόγω οικονομικών καταχρήσεων. Δεν εγκατέλειψε όμως την Ελλάδα και μετά την καθαίρεσή του, αρχικά προσκολλήθηκε στο περιβάλλον της Δούκισσας της Πλακεντίας, η οποία τον βοηθούσε οικονομικά και στην συνέχεια επιδόθηκε στο εμπόριο και την τοκογλυφία.

Υπήρχαν υπόνοιες (άγνωστο αν υπήρχαν και αποδείξεις) ότι πίσω από την απαγόρευση τελέσεως του εθίμου, βρισκόταν ο Πασίφικο, που ως κάτοικος της περιοχής ενοχλούνταν -ως Εβραίος- απ' αυτό το έθιμο και το έδειξε και στην περιφορά του Επιταφίου, προκαλώντας το πλήθος και το θρησκευτικό του συναίσθημα, όταν αυτό περνούσε με τον Επιτάφιο έξω απ' το σπίτι του.

Την επόμενη κιόλας ημέρα, ο Πασίφικο, μέσω της αγγλικής πρεσβείας, η οποία προέβη σε διάβημα προς το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, απαίτησε την άμεση καταβολή χρηματικής αποζημιώσεως που έφτανε το αστρονομικό ποσό των 886.736 δραχμών και 67 λεπτών. Αρκεί να ειπωθεί ότι τόση αξία δεν είχαν ούτε τα βασιλικά ανάκτορα. Όπως ήταν φυσικό, η ελληνική κυβέρνηση απέρριψε αυτή την τυχοδιωκτική αξίωση του Πασίφικο και τον παρέπεμψε στην ελληνική δικαιοσύνη. Λίγες μέρες αργότερα, η βρετανική κυβέρνηση αξίωσε και την άμεση καταβολή 500 λιρών, ως αποζημίωση για την καθυστέρηση της καταβολής της αποζημιώσεως στον Πασίφικο.

Η άρνηση της ελληνικής κυβερνήσεως, να υποκύψει στις αξιώσεις του Πασίφικο και της αγγλικής κυβέρνησης, προκάλεσε, ή μάλλον έδωσε την αφορμή να επέμβει δραστικά ο Άγγλος υπουργός Εξωτερικών Έρικ Πάλμερστον, ο οποίος αντιπαθούσε τον βασιλιά Όθωνα και μέσω του Άγγλου πρέσβη Έντμοντ Λάιονς, να διαμηνύσει πως δεν αναγνωρίζει την δικαιοδοσία της ελληνικής δικαιοσύνης, πάνω σε Άγγλο υπήκοο, απαιτώντας έτσι την άμεση ικανοποίηση των αξιώσεων του Πασίφικο. Η Ελλάδα αρνήθηκε και πάλι να υποκύψει στις πιέσεις του Πάλμερστον και τις υπερβολικές αξιώσεις του Πασίφικο, παρακάμπτοντας την δικαιοσύνη, χωρίς να έχουν προηγηθεί ούτε καν ανακρίσεις ή ακριβής υπολογισμός ζημιών.

Ο Πάλμερστον τότε, θα προχωρήσει σε μια πρωτόγνωρη ενέργεια και σε μια επίδειξη ισχύος, τα Χριστούγεννα του 1849, θα δώσει εντολή στον ναύαρχο

Ουίλιαμ Πάρκερ, να αποκλείσει με τον πανίσχυρο αγγλικό στόλο της Μεσογείου, την Ελλάδα, κάτι που θα πραγματοποιηθεί στις 3 Ιανουαρίου του 1850. Λίγο πριν, τον Αύγουστο του 1849, η Αγγλία είχε θέσει θέμα ελληνικής κυριαρχίας επί των νήσων Ελαφονήσου (στον Λακωνικό κόλπο) και Σαπιέντζας (των Οινουσών, έναντι Μεθώνης), με το απίστευτο αιτιολογικό, ότι αυτά τα νησιά ανήκουν στα...Επτάνησα, τα οποία βρίσκονταν τότε υπό αγγλική κυριαρχία.

Κατά την διάρκεια του ναυτικού αποκλεισμού της Ελλάδος από τον αγγλικό στόλο, που έμεινε στην ιστορία ως «Παρκερικά» (ή «Πασιφικά»), οι Άγγλοι προέβαιναν σε κατασχέσεις εμπορικών και πολεμικών πλοίων (πάνω από 200, ενώ δεν κατασχέθηκαν, μόνο τα πλοία που έφεραν αγγλικό όνομα), έως ότου αποζημιωθεί εκβιαστικά ο Πασίφικο. Η ωμή αυτή παρέμβαση των Άγγλων, που ονομάστηκε «διπλωματία της κανονιοφόρου», ως κλασικό παράδειγμα αμφισβήτησης της κυριαρχίας κυρίαρχου κράτους και στρατηγικής καταναγκασμού, δεν έγινε φυσικά για τα μάτια του Πασίφικο. Ο Πασίφικο ήταν η αφορμή. Και η αιτία ήταν η διαμάχη των Μεγάλων Δυνάμεων στον ελληνικό χώρο, με την κάθε μία απ' αυτές να προσπαθεί να αυξήσει την επιρροή της, σε βάρος των άλλων. Η Αγγλία, με την ωμή και απροκάλυπτη αυτή παρέμβασή της, καταστούσε σαφή και την δική της παρουσία.

Η βάνουση πολιτική της Αγγλίας, είχε τα αντίθετα αποτελέσματα από τα προσδοκούμενα. Ο λαός και ο πολιτικός κόσμος συσπειρώθηκε γύρω απ' τον βασιλιά Όθωνα, με κορυφαίο παράδειγμα τον αρχηγό του αγγλικού κόμματος, Νικόλαο Μαυροκορδάτο. Μετά από 40 ημέρες αποκλεισμού, οι Άγγλοι έκαναν μια προσωρινή άρση, για να προσαράξει ένα γαλλικό πλοίο στον Πειραιά με απεσταλμένο τον βαρώνο Γκριό προς εξεύρεση συμβιβαστικής λύσης. Κατά την διάρκεια αυτής της σύντομης άρσης του αποκλεισμού, κάποιοι Άγγλοι αξιωματικοί, είχαν την ατυχή ιδέα να αποβιβάσουν στον Πειραιά για έναν περίπατο. Ο κόσμος όμως, που εξαιτίας τους είχε φτάσει να αντιμετωπίζει ακόμη και προβλήματα επισιτισμού, τους προπηλάκισε αγρίως, με αποτέλεσμα, ο αποκλεισμός να επανέλθει ακόμη πιο σκληρός από πριν, με την Αγγλία πλέον να μην δέχεται κανέναν συμβιβασμό.

Η ελληνική κυβέρνηση, για να αρθεί ο αποκλεισμός, καθώς ήταν ορατό πλέον το φάσμα του λοιμού, με παραίνεση της Γαλλίας, κατέθεσε στο όνομα του Άγγλου πρέσβη Γουάις, το ποσό των 250.000 δραχμών (κατά μία άλλη εκδοχή, 330.000), ως εγγύηση καλής θελήσεως, και ταυτόχρονα επικαλέστηκε την προστασία των υπόλοιπων Μεγάλων Δυνάμεων (Γαλλίας και Ρωσίας). Αυτές όντως αντέδρασαν,

ως εγγυήτριες δυνάμεις, και προχώρησαν σε διαβήματα απαιτώντας από την Αγγλία την άρση του ναυτικού αποκλεισμού και την επιστροφή όλων των κατασχεθέντων πλοίων. Μάλιστα, ο Γάλλος πρεσβευτής στο Λονδίνο αποχώρησε από εκεί, οδηγώντας τις σχέσεις Γαλλίας και Αγγλίας σε οριακό σημείο.

Με τις διαστάσεις που είχε πάρει το θέμα, συζητήθηκε και στην Βουλή των Λόρδων της Αγγλίας, όπου εκεί ο Πάλμερστον με έναν μαραθώνιο λόγο πέντε ωρών, που έμεινε γνωστός ως «Είμαι Ρωμαίος πολίτης» (*Civis Romanus sum*), υπερασμύνθηκε της πολιτικής του, που υποστήριζε την υπεράσπιση οποιουδήποτε Άγγλου πολίτη, με όλα τα μέσα, υποκαθιστώντας και ακυρώνοντας, ακόμη και τα ξένα δικαστήρια. Απ' ότι φαίνεται όμως δεν έπεισε. Η Βουλή των Λόρδων καταδίκασε την ενέργεια του Πάλμερστον, ενώ η Βουλή των Κοινοτήτων ζήτησε την άρση του αποκλεισμού και την επιστροφή των κατασχεθέντων πλοίων. Ο Πάλμερστον δέχθηκε και την έντονη διαφωνία στην πολιτική του, της βασίλισσας Βικτωρίας, η οποία του απαγόρευσε οποιαδήποτε ενέργειά του επί εξωτερικών θεμάτων, χωρίς προηγούμενη έγκρισή της, θεωρώντας έτσι, ως τον απόλυτο υπεύθυνο για την διεθνή δυσφορία εις βάρος της Αγγλίας.

Μετά απ' αυτές τις εξελίξεις, ο αποκλεισμός θα αρθεί στις 15 Απριλίου 1850 και μέχρι το τέλος του ιδίου μηνός θα επιστραφούν όλα τα κατασχεθέντα πλοία. Το θέμα του Πασίφικο παραπέμφθηκε σε διεθνή επιτροπή διαιτησίας, η οποία του επιδίκασε το ποσό των 3.750 δραχμών. Παρασκηνιακά όμως, λέγεται πως, η Ελλάδα -που υπέστη τεράστιες οικονομικές απώλειες από τον τετράμηνο ναυτικό αποκλεισμό της- κατέβαλε το ποσό των 100.000 στον Πασίφικο, για να θεωρηθεί οριστικά λήξαν το θέμα, από τις 250.000 της εγγυήσεως που της επεστράφη.

Ο Πασίφικο, μετά τα γεγονότα αυτά, εγκαταστάθηκε στην Αγγλία, όπου και πέθανε στις 12 Απριλίου του 1854, ενώ ο Πάλμερστον καθαιρέθηκε από τον Άγγλο πρωθυπουργό, Ράσελ, το 1852. Οι οικονομικές απώλειες για την Ελλάδα, κατά την περίοδο του ναυτικού αποκλεισμού της, υπολογίστηκαν σε τουλάχιστον 30.000.000 δραχμές· ποσό δυσθεώρητο για τα τότε ελληνικά οικονομικά δεδομένα.